

Kan man tro på Sverige och kalla sig "liberal"?

Frisinnad Tidskrift har läsare med stor allmänbildning ifråga om svensk politisk historia, del vet vi. Får jag be läsarna gissa vem som har skrivit dessa rader:

"Vårt land är stort och vitt. Här hör vi hemma. Banden mellan de enskilda och detta folk kan inte skäras av utan att förvissnande drabbar den avskilde. De som försöker bemänga svensk livsluft med främmande element, nå endast till att förgifta sin egen atmosfär. Vi får bara icke svika. Vi får icke förråda det svenska i oss, detta arv från tusenden av generationer, utflödet i sinnelag och kynne av denna jord. Det skapar hemlöshet, tomhet, rotlöshetens eviga förbannelse. Folk och land, rätt och vett är heliga. Det svenska är heligt. Som aldrig förut vidgas i dessa dagar bröstet av glädje att vara svensk. Här bor fria män, och fria ska vi förbli. Vår generation måste fatta posto på den sida i striden för rätt och vett och frihet, där våra fäder stått. Inget tummande på svenskheten fördrages."

Kan del ha varit Jimmie Åkesson? Men det är lite för skickligt skrivet för en partiledare. Så kanske någon skribent långt till höger, med anknytning till det gamla Högerpartiet, som Gunnar Unger?

Det rätta svaret är: Torgny Segerstedt, den legendariske liberale stridsmannen och chefredaktören för Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning. Raderna skrevs i april 1940. Professor Lars Trägårdh erinrar om dem i en artikel i Göteborgs-Posten. Torgny Segerstedt var "en ganska typisk liberal nationalist för vilken nationalstaten var en av liberalismens grundpelare", påminner Trägårdh. "Dessutom var han likt demokrater från vänster till

höger under denna tid stolt över Sverige, dess folk, dess historiska arv och dess värderingar."

Någon invänder säkert att april 1940 var en mycket speciell tid, med Sverige under pressande hot efter den tyska ockupationen av Danmark och Norge. Sant. Men är det inte just under press som våra djupaste rötter bekräftas och mobiliseras? I normaltider behöver vi inte gå omkring och älta dem, ty de är mer eller mindre självklara.

För stora klassiska liberaler som Immanuel Kant, Adam Smith och John Stuart Mill var nationalstatens oundgängliga roll given. Adam Smith benämnde inte sitt banbrytande verk om marknadsekonomi och handel "Världens välstånd". Titeln var i stället "Nationernas välstånd".

I det nutida Sverige tycks dock nationalstaten för många liberaler vara en tveksam företeelse, i vart fall för svenskar. Jag har en känsla all detta är den stora, dolda dimensionen i den pågående partiledarstriden. Tyvärr vill ingen definiera det linjeval som stridens utgång innebär, vilket är synd. Något mer än ett val av ålder och kön på partiledaren måste det rimligen handla om.

Nationalstaten kan inte existera utan existensen av en ledning av staten som kan etablera vilka som tillhör den egna staten, vilka som ska släppas in genom dess gränser och vilka som ska exkluderas. Inkluderingen, de som ingår, fordrar också exkludering, de som inte ingår. Till att börja med måste man acceptera att detta är en nödvändig och fullt legitim uppgift för dem

som besätter statens ämbeten, i Sveriges fall för regering och riksdag.

De som tillhör nationalstaten, också kallade "medborgare", är medlemmar i den. De tillerkänns en särskild förening av rättigheter och skyldigheter. De har full rätt att påverka lagarnas utformning, via valda ombud för sitt folk. De har samtidigt en skyldighet att följa den rättsordning som antagits. De har i en välfärdsstat som Sverige en mängd förmåner och skyddsordningar, men dessa förutsätter att de anstränger sig i arbete och förkovran, bland annat så all välfärden ges en sund ekonomisk bas. Vid var tid måste det stå alldeles klart vilka som tillhör Sverige som dess medborgare, och vilka icke. Medborgarskapet är ett kontrakt av ömsesidighet. Statens huvuduppgift enligt detta kontrakt är att säkra yttre och inre fred för medborgarna, hålla nationsgränsen och upprätthålla samhällsfriden.

Men många liberaler tycks nu vilja att alla i hela världen ska få komma till Sverige och få full del av de statliga och kommunala välfärdstjänsterna. Det var innebörden av den befängda migrationsuppgörelsen våren 2011 mellan Alliansregeringen och Miljöpartiet. Min gamla tidning Dagens Nyheter argumenterade i en famös huvudledare (17/3 2013) för att även de som vistas olagligt i Sverige borde ges samma politiska rättigheter som Sveriges medborgare.

Såvitt jag kunnat förstå finns det i dag en högst talför krets av liberaler som visar djup skepsis till att upprätthålla en reglerad invandring liksom till all göra en grundläggande åtskillnad mellan medborgare och icke medborgare. Denna skepsis kommer också till uttryck i att man inte vill ha den typ av prövning inför medborgarskap som är den normala i andra

länder, med språktest, kurs i landets historia, kultur och rättsordning, samt acceptans under ed av kombinationen av rättigheter och skyldigheter för en medborgare.

Denna krets av liberaler är, vad jag förstår, emot att Sverige får pröva frågan om tiggeri på offentlig plats eller härjningarna från djupt kriminella ungdomsgång från Marocko utifrån behovet av egen ordning och trivsel i den offentliga miljön - inte utifrån önskemål från personer som är medborgare i andra länder och som är dessa länders ansvar. Den är säkert också emot all införa ett meritbaserat invandringssystem, som i Kanada, där vi - utöver vissa grundläggande asylskydd enligt FN:s konvention - prövar vad de som söker invandra till Sverige kan positivt bidra med av kompetens, talang och företagsamhet.

Märkligt nog tycks samma liberaler vara starkt för andra folk rätt till nationalstat. Del gäller Israel, vars rätt att definiera invandring på ett sätt som värnar landets grundläggande judiska karaktär och roll som hem för judar på flykt stöds av alla liberaler. Det gäller kurderna. Liberala Expressen publicerade den 19 juli 2017 en artikel av den faste krönikören Özz Nûjen, under rubriken "Vill vi låta ryssar och tyskar bestämma över Sverige?" Kurderna brukar kallas världens största nation utan eget land, påminde Nûjen. "Kurderna är inte turkar, de är inte araber och de är inte perser. Lika lite som svenskarna är ryssar, tyskar eller finnar. Kurderna vill varken ha mer eller mindre än andra folk. De vill bestämma över sig själva och sitt land."

En sådan nationalkänsla applåderas, tror jag, av även de liberaler jag talat om ovan - så länge den handlar om andra folk än Sveriges.

Hans Bergström

Det finns två fundamentala aspekter på detta med nationalstat. Den ena rör "staten", den andra "nationen".

Nationalstaten är en nödvändig förutsättning för vår demokrati, vår rättsordning, vår frihet, vår samhällsfred, vårt självbestämmande, våra välfärdsordningar, vår äganderätt, vår marknadsekonomi. Jag skulle kunna utveckla detta närmare på varje punkt, men var och en som tänker efter finner att inget av det uppräknade kan existera utan en legitim nationalstat som upprättar och upprätthåller lagar och institutioner. Detta förutsätter i sin tur ett accepterat "demos", ett folk som godtar att verka inom en historiskt framväxt gemenskap, i Sverige också ett gemensamt språk. En sådan stat bildar ett starkt kontrakt

mellan dess medborgare, som är förutsättningen för att dess institutioner ska fungera. Man kan vinna inträde i detta medborgarkontrakt, kommandes från andra länder, men del är inte kravlöst och bör inte tas lättvindigt.

En del drömmer i stället om en "världstat", till exempel i form av ett FN med ännu mycket större maktbefogenheter. Utöver att världen är för komplicerad för att kunna styras av en "världsregering", faller drömmen också på frågan om legitimitet. FN är i mycket diktatorernas fackförening. Skulle svenska folket acceptera påbud från en sådan församling, måhända med utslagsröst från Nordkorea, när man till och med har svårt att acceptera det legitima i beslut från Europaparlamentet?

Men så har vi också detta med "nationen". Jag fick en påminnelse om distinktionen när vi i "The Norden Club" i svenskbygden runt Jamestown i Western New

York firade 100-årsjubileum i närvaro av den svenska kungen och drottningen. En rörd talesperson för de många svenskättlingarna här avslutade sitt tal med orden "We are loyal to the President of the United States, but you - Your Majesty - will always be our King". Innebörden var tydlig. Utöver "staten Sverige", som svenskättlingarna inte längre tillhörde som medborgare, fanns det också tillhörighet av djupare slag, ett samband med alla dessa generationer före som slitit med heder och starka värden för att bygga ett land och ett folk, ett välstånd och en framtid för sina barn och barnbarn.

Vi hade häromåret en debatt kring "svenska värden". De som menade all det fanns "svenska värden" och "svensk kultur", värda att vara stolta över och försvara, förlöjligades av eliten i medierna för denna folkliga tro. Ha, ha - så knätofs och folkdans är vad ni menar med "svensk kultur"? Och så kunde man skjuta sönder känslan med argumentet att såväl polska som hambo nog har en del av sina rötter från övriga Europa.

Jag fann denna debatt ytterligt märklig. "Värden" är mer än allmänna principer, som förvisso bör vara universellt giltiga. De bildas framförallt i ett folks erfarenheter, vanor och socialisation i civilitet över generationer. Vi har i Sverige starka

sådana kulturer: du kommer i tid, du begär ordet innan du talar, du håller dig till sak och inte person, du är påläst på sammanträdesordningen och föreningskunskap, du skriker inte under ett möte, du följer fattade beslut på det att andra må följa de beslut du vill se när du får majoritet, du slåss inte på etnisk eller religiös grund, du lyssnar till kvinnor och män med samma respekt, du kastar inte sten mot polisen eller sätter bilar i brand, när polis eller brandkår kommer för all skydda ditt grannskap.

Dessa och andra delar av svensk politisk kultur har i sin tur förmedlats och förankrats via en lång tradition av studier i föreningsteknik, söndagsskola, tidningsläsning, nykterhetsloger, fria samfund, sockenstämmor och, ja, samhällsdisciplin och träning i självbehärskning och kompromisser... Som den store liberale tänkaren Ralf Dahrendorf noterade efter kommunismens fall i Centraleuropa: det tar tre månader att skriva en konstitution, tre år att genomföra en ny ekonomisk strategi men tre generationer att bygga en politisk kultur. Dahrendorf hade inte omvänd tidsordning mellan de nödvändiga komponenterna för ett civiliserat samhälle.

För Waldemar Svensson, som alla liberaler i dag vill åberopa för sin sak, var sambandet mellan livet självt och våra samhällsvärden nära. Civilrätten, skrev han, förankras av all vi går på våra hemman och sätter upp stängsel vid gränsen mot grannens ägor. I våra kyrkor och församlingar, i

vardagslivets vanor av en civilitet som bekräftas via egna och andras upprepade beteenden, formas en kultur.

För värmlänningen Erik Gustaf Geijer, som "avföll" från konservativ till liberal på 1800-talet, var "Associationsprincipen" mycket viktig. Erfarenheten av att verka gemensamt i ordnade civiliserade former i kyrkor, loger och föreningar av varjehanda slag - liksom socknar - byggde under decennierna och över generationer vanor och bildningskrav varförutan svensk demokrati, svenskt samhällsbygge och svensk självdisciplin inte hade varit möjlig.

När Östmarksbon K.J. Olsson, född 1893, som ung socialist boende i en skogskoja förberedde revolutionen gick han ut i den värmländska skogen, täljde sig en ordförandeklubba och tränade på kontrapositionsvoteringar. Han gick inte i stället för att skaffa sig ett gevär. K.J. Olsson blev senare tidningsman, reformist, riksdagsman, ordförande i programkommissionen för Socialdemokraternas efterkrigsprogram och slutade som respekterad landshövding i Örebro. Jag träffade honom för första och enda gången på hans dödsbädd våren 1980, då jag just tillträtt som chefredaktör för Nerikes Allehanda. Vi kände en omedelbar gemenskap, över långliga lider av svensk erfarenhet. Svensk politisk och civil kultur är sannerligen värd mer än att avfärdas som "knätofs".

Jag ska medge all jag utan all vara religiös finner stark rotning i min hembygd och i tt vid varje besök i mitt kära Värmland också vandra på kyrkogården i Norra Ny. Här ligger den vackraste, mest proportionerliga, kyrkan i hela världen, enligt mitt objektiva omdöme. I dess jord ligger min morfar och

min mormor, min far och min mor, här gifte sig mina föräldrar, här spelade jag gitarr i koret vid skolavslutningar, här konfirmerades jag, här har jag talat på mina föräldrars begravning, här hölls julottan till stöpta ljus i mörka vinter-natten, ett starkt barndomsminne, här lyser ännu lyktorna upp varje grav när skymningen sänker sig på Allhelgona.

På nästintill varje gravsten finner jag namn som påminner om skeden i mitt liv, som får allt att gå ihop till en helhet. Där min fantastiska småskolelärarinna, Anna Olsson, som stod med tidtagarur när vi skulle rabbla multiplikationstabellen i årskurserna 1-2. Där han som förestod Sparbanken och salte in märken av erkännande i sparbanksboken för varje insatt krona. Där kantorn och rektorn på högstadiet. Där min gamla klasskamrat som dog i en trafikolycka i unga år. Där min vackra söndagsskolelärarinna i Missionsförbundet, som satte in stjärnor i boken och som sorgligt dog i cancer i alldeles för unga år. Där han som var bygdens "starke man" och kommunstyrelsens ordförande. Och, ja, där han som ledde folkdanslaget - ofta på turné.

Det skulle störa mig djupt om allt det här rycktes upp, till exempel av en statsminister som åkte med helikopter över Klarälvdalen och dess skogar-där människorna sedan generationer tryggt plockat svamp och bär tills storstadseliten bestämde att

vargen var viktigare – och fann att här är gott om utrymme för att placera tiotusen arbetslösa afrikaner. Jag beskriver ett sentiment, inte en teori. Men var förvissad om att jag inte är ensam om att känna så för min del av Sverige. Som Johan Hakelius, med en liten mer vanvördig metafor, skrev i Expressen (22/7, 2017): "Ett jag utan sammanhang är lika möjligt som hålen i en Greve utan ost."

Värmlandsvisan, i F A Dahlgrens version, har en sista vers som sällan sjungs numera, men som för mig har djup mening:

I Värmeland – ja där vill jag bygga och bo,
med enklaste lycka förnöjder.
Dess dalar och skog ger mig tystnadens ro,
Och luften är frisk på dess höjder.
Och forsarna sjunga sin ljuvliga sång –
vid den vill jag somna så still en gång
och vila i den värmländska jorden.

Får jag känna så, och ändå kalla mig "liberal"? Eller måste jag som "liberal" hysa exakt samma känsla för Afghanistans berg och Somalias strandlinje?

Karl Popper hade i "Det öppna samhället och dess fiender" ett helt kapitel där han argumenterade emot "Nominalismen". Det viktiga är inte en beteckning utan vad vi enats om att den beskriver, påpekade Popper. Om någon vill byta namn på "demokrati" till "diktatur", då är jag anhängare av diktatur, fortsatte han.

Om jag som "liberal" inte får tro på Sverige som nationalstat, och finna stort skyddsvärde i den civila kultur och strävsamhet som utvecklats genom många generationer svenskar, då lovar jag genast sluta betrakta mig som liberal. Förhoppningsvis kan jag fortsätta beskriva mig som "frisinnad".

Hans Bergström

Hans Bergström är docent i statskunskap och före detta chefredaktör för Nerikes Allehanda och Dagens Nyheter. Han var personlig assistent och talskrivare för tre folkpartiledare: Gunnar Helen, Per Ahlmark och Ola Ullsten.